

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ
ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ**

(на матеріалах асоціації «Український національний комітет Міжнародної
торгової палати (ICC Ukraine)», м. Київ)

Студентки 4 курсу, 14 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
спеціалізації
«Міжнародний бізнес»

Пивоварової
Катерини Юріївни

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент

Ладиченко Катерина
Іллівна

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук, доцент

Лежепьокова Вікторія
Геннадіївна

Київ 2022

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права Кафедра світової економіки

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація «Міжнародний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 2022 р

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Пивоваровій Катерині Юріївні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Міжнародна діяльність економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів (на матеріалах асоціації «Український національний комітет Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine)», м. Київ)

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту) 23.05.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) - визначити теоретико-методичні засади та практичні аспекти здійснення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів.

Об'єкт дослідження - процес реалізації міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів.

Предмет дослідження - теоретико-методичні та практичні аспекти впливу міждержавних конфліктів на здійснення міжнародної діяльності економічними суб'єктами.

1. Перелік графічного матеріалу – 7 таблиць, 6 рисунків

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Дослідження міждержавних конфліктів як фактору, що впливає на міжнародну діяльність економічних суб'єктів

1.1. Сутність, класифікація міждержавних конфліктів та методичні підходи щодо оцінки їх наслідків для міжнародної діяльності економічних суб'єктів

1.2. Роль недержавних міжнародних організацій у нівелюванні наслідків міждержавних конфліктів

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Аналіз діяльності асоціації «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» щодо підтримки економічних суб'єктів в умовах міждержавних конфліктів

2.1. Оцінка впливу агресії Російської Федерації на міжнародну економічну діяльність України

2.2. Напрями підтримки економічних суб'єктів асоціацією «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» в умовах міждержавних конфліктів

Висновки до розділу 2

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2021	16.12.2021
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 31.01.2022	11.02.2022
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 30.04.2022	23.04.2022
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 10.05.2022	09.05.2022
5	Подача готової ВКР науковому керівнику	до 20.05.2022	15.05.2022
6	Подача готової ВКР на кафедру	до 30.05.2022	30.05.2022
7	Попередній захист ВКР	за графіком (30.05.– 17.06.2022)	за графіком
8	Захист ВКР	за графіком (20.06 – 30.06.2022)	за графіком

8. Дата видачі завдання « ____ » _____ 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Ладиченко К.І. _____

10. Керівник освітньої програми

Лежетько В.Г. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Пивоварова К.Ю. _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Випускна кваліфікаційна робота Пивоварової Катерини присвячена надзвичайно актуальній темі. Війна між Україною та Росією стала тим форс-мажором, який надзвичайно ускладнив як економічне середовище діяльності вітчизняних підприємств, так й параметри ведення міжнародної діяльності. Прогнозоване падіння ВВП на рівні 30-35% та збитки для інфраструктури у щонайменше 100 млрд.дол., ставить перед вітчизняним бізнесом завдання пошуку шляхів для відновлення. У 1 розділі студентка визначила сутність конфліктів, систематизувала їх види, визначила хто є суб'єктами конфлікту та запропонувала підходи до встановлення їх наслідків. Розкрита роль недержавних організацій, зокрема міжнародної торгової палати у подоланні наслідків міждержавних конфліктів. У 2 розділі проведено аналіз наслідків війни між Україною та Росією для національної економіки. На прикладі великих компаній здійснено оцінку наслідків війни для міжнародної економічної діяльності підприємств. Систематизовано напрями підтримки суб'єктів міжнародної економічної діяльності з боку МТП України. В цілому робота відповідає вимогам, виконана відповідно до затвердженого плану та графіку, містить всі необхідні елементи та рекомендована до захисту.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Ладиченко К.І. 28.05.2022

(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Пивоварової Катерини Юріївни може бути допущена до публічного захисту.

Керівник освітньої програми В.Г. Лежетьокова

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри Г.В. Дугінець

(підпис, прізвище, ініціали)

« » 20 р.

АНОТАЦІЯ

Пивоварова Катерина Юріївна. Міжнародна діяльність економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів (на матеріалах асоціації «Український національний комітет Міжнародної торгової палати», м. Київ).

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» спеціалізації «Міжнародний бізнес», Державний торговельно-економічний університет, 2022.

Випускна кваліфікаційна робота містить теоретико-методичний і практичний аналіз напрямів підтримки міжнародної діяльності економічних суб'єктів асоціацією «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» в умовах загострення міждержавних конфліктів.

Під час дослідження проведено аналіз специфіки роботи підприємств в умовах війни України з Російською Федерацією і аналіз діяльності УНК МТП у напрямку надання допомоги економічним суб'єктам, що зазнали збитків внаслідок війни.

У результаті проведеного дослідження було зроблено висновки щодо впливу міждержавних конфліктів, зокрема, війни, на ефективність роботи економічних суб'єктів, а також щодо сприяння і допомоги УНК МТП підприємствам в Україні.

Ключові слова: міждержавний конфлікт, війна, недержавні організації, збитки, економічний суб'єкт, міжнародна діяльність.

ANNOTATION

Pyvovarova Kateryna Yuriivna. International activity of economic entities in the conditions of interstate conflicts aggravation (on the materials of the association "Ukrainian National Committee of the International Chamber of Commerce", Kyiv).

Final qualifying paper of bachelor's degree specialty 292 «International economic relations», specialization «International business», State University of Trade and Economics, 2022.

The final qualifying paper contains theoretical, methodological and practical analysis of areas for international activities of economic entities supported by the association "Ukrainian National Committee of the International Chamber of Commerce" in the context of interstate conflicts aggravation.

The study analyzed the specifics of enterprises' work during the war between Ukraine and Russian Federation and investigated the activities of the ICC Ukraine in the field of assistance to economic entities that suffered losses as a result of the war.

As a result of the study, there were drawn conclusions on the interstate conflicts impact on the efficiency of economic entities, as well as there were made conclusions on the assistance of the UNC ICC to enterprises in Ukraine.

Key words: interstate conflict, war, non-governmental organizations, losses, economic entity, international activity.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ФАКТОРУ, ЩО ВПЛИВАЄ НА МІЖНАРОДНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ	5
1.1. Сутність, класифікація міждержавних конфліктів та методичні підходи щодо оцінки їх наслідків для міжнародної діяльності економічних суб'єктів	5
1.2. Роль недержавних міжнародних організацій у нівелюванні наслідків міждержавних конфліктів	10
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АСОЦІАЦІЇ «УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВОЇ ПАЛАТИ» ЩОДО ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ	18
2.1. Оцінка впливу агресії Російської Федерації на міжнародну економічну діяльність України	18
2.2. Напрями підтримки економічних суб'єктів асоціацією «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» в умовах міждержавних конфліктів	27
Висновки до розділу 2	31
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36
ДОДАТКИ	39

ВСТУП

З активним розвитком міжнародного співробітництва спостерігається не тільки поява великої чисельності нових суб'єктів міжнародних відносин, а й значне зростання кількості нових викликів та ризиків, що ускладнюють процеси підтримки стабільності і рівноправності від мікрорівня до рівня світової безпеки. Різноманітні політичні, економічні, культурні, етнічні установки і цінності різних держав через розбіжності тягнуть за собою появу все більшої кількості конфліктів, які згодом переростають у збройні або незбройні війни завдяки прагненню до домінування однією державою над іншою. Саме тому дослідження конфліктів, як складової ланки структури міжнародних відносин, є однією з найбільш пріоритетних тем сьогодення.

Для України, яка з 24 лютого 2022 р. знаходиться у стані війни з Російською Федерацією (РФ), ця тема набула особливої гостроти. Так, на початок військових дій, за попереднім прогнозом МВФ, у 2022 р. передбачалося падіння ВВП до 10 %, проте український уряд прогнозував зміну у 35 – 40 % за умови, що окуповані території не розширяться і активна фаза війни триватиме не довше кількох місяців [33, с. 5]. Проте, станом на 8 квітня 2022 р. загальні фізичні збитки від російської агресії оцінювалися у 80 млрд доларів. І вже 24 квітня окремі експерти втрати оцінювали не менш ніж у 100 млрд доларів [18]. Хоча ця сума здебільшого припадає на зруйновані будинки, соціальну і транспортну інфраструктуру, консорціум аналітичних інститутів і центрів повідомляє про руйнування близько 100 підприємств зі збитками на загальну суму 6,7 млрд доларів [33, с.7].

Проблематика впливу війни Російської Федерації на території України у період з 2014 по 2022 роки активно досліджувалася як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, оскільки протиправні дії Росії протирічать міжнародному праву і, відповідно, не тільки мають негативний вплив на рівень української і світової економіки, а й ставлять під сумнів факт мирного співіснування і безпеки світового простору. Серед дослідників цією

проблематикою займались, зокрема, українці Горбулін В. [3], Магда Є. [16], Додонов Р. [6], Зельманович І. [10], Алексейченко О. [1], Фігурний Ю. С., Гай-Нижник П. П., Боднарчук Т.Л., Й., Чупрій Л. В., а також іноземні науковці П. Гавлик, П. К. Озілі, К. Уелт і багато інших.

Метою роботи є визначення теоретико-методичних засад та практичних аспектів здійснення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів.

Для здійснення зазначеної мети виокремимо наступні **завдання**:

- визначити сутність міждержавних конфліктів, проаналізувати їх типології та методичні підходи до оцінки наслідків для міжнародної економічної діяльності;
- оцінити роль недержавних міжнародних організацій у нівелюванні наслідків міждержавних конфліктів;
- проаналізувати наслідки впливу міждержавних конфліктів на діяльність міжнародних економічних суб'єктів України в умовах агресії Російської Федерації;
- проаналізувати засоби підтримки міжнародної підприємницької діяльності асоціацією «Український національний комітет Міжнародної торгової палати».

Об'єктом дослідження є соціально-економічні відносини між суб'єктами міжнародної економічної діяльності в умовах міждержавних конфліктів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти здійснення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах війни між Росією та Україною.

Методами дослідження виступають індуктивний – для встановлення відношення поняття «конфлікт» до особливостей діяльності ICC Ukraine; конкретизації – для дослідження діяльності міжнародних недержавних організацій; системного аналізу – для визначення співвідношення понять «конфлікт» і «війна»; графічний метод – діаграми, таблиці, графічні зображення – для наукового наочного дослідження і порівняння характеристик понять.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ФАКТОРУ, ЩО ВПЛИВАЄ НА МІЖНАРОДНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

1.1. Сутність, класифікація міждержавних конфліктів та методичні підходи щодо оцінки їх наслідків для міжнародної діяльності економічних суб'єктів

Розвиток та підтримка міжнародних відносин у наш час є важливою складовою гарантування кожною країною економічного, політичного, торгівельного, соціального, культурного та іншого розвитку за допомогою тісних взаємозв'язків з іншими дружніми країнами. Міжнародне співробітництво різних держав у кожній сфері діяльності набирає обертів разом із процесом глобалізації. У всі часи, на кожній стадії розвитку міжнародних відносин вони завжди характеризувалися наявним ризиком появи міждержавного або міжнаціонального конфлікту.

Сьогодні поняття «конфлікт» широко застосовується як у повсякденному житті, так і в політичній, науковій та інших сферах. Згідно з академічним тлумачним словником української мови, конфліктом називають «зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності; гостру суперечку», а також «ускладнення в міжнародних відносинах, що може призвести до збройної сутички» [34, с. 885]. Тут варто зазначити, що конфлікти є невід'ємною складовою міждержавної взаємодії, оскільки під політичними відносинами розуміється наявність сутичок, зумовлених зіткненням національних інтересів. Л. Козер – німецько-американський соціолог і, зокрема, засновник соціології конфлікту – визначав політичний конфлікт як боротьбу за цінності та права щодо володіння статусом, силою та ресурсами, в якій мета противників полягає в нейтралізації, завданні збитків або знищенні один одного [13, с. 16–17].

Вважаючи державу основним і найбільшим учасником міжнародних відносин, існує декілька підходів до розв'язання конфлікту окрім найбільш ризикової і радикальної форми вирішення спору – збройного конфлікту. Такими варіантами може бути економічний тиск, введення пакетів санкцій по відношенню до однієї з країн або до усіх разом, здійснення пропаганди всередині країни і за її кордонами, дипломатичні демарші, залучення третьої сторони (держави або міжнародної організації) для розв'язання суперечки. Насьогодні вдавання до збройного конфлікту реалізується в більшості своїй між культовими або релігійними організаціями, партизанськими, терористичними, сепаратистськими та злочинними угрупованнями тощо. Проте, дедалі більших обертів починають набирати збройні конфлікти між самостійними та суверенними державами, що у свою чергу призводить до міждержавних війн і може ставити під загрозу безпеку третіх країн і цілого світу.

Вбачаючи, що збройна війна тісно пов'язана з поняттям «конфлікт», можна виокремити теорію прусського військового теоретика і історика К. Клаузевіца, який у своїх дослідженнях наголошує, що війна є продовження політики засобами озброєного насильства, яке має на меті змусити противника виконати нашу волю [12, с.8-11]. Тож, будь-який збройний конфлікт можна трактувати як продовження політичного конфлікту з використанням військових засобів.

Таким чином, аналізуючи все вище зазначене, можна трактувати міжнародний конфлікт як довготривалу активну або пасивну боротьбу, в якій бере участь дві або більше сторін-учасників міжнародних відносин, стосовно захисту та реалізації своїх інтересів, що є несумісними або протилежними інтересам іншої сторони. Основа структури будь-якого конфлікту складається з суб'єкта, об'єкта, предмета самого конфлікту, а також відносин між конфліктуючими сторонами (див. дод. А).

Так, на основі дослідження структури міжнародних конфліктів ми можемо виокремити певні особливості міжнародних конфліктів і розглянути їхню типологізацію. Тут варто зауважити, що кожен конфлікт є унікальним і

специфічним – жоден з врегульованих на сьогодні міжнародних конфліктів не був абсолютною копією будь-якого іншого. Саме тому типологізація конфліктів є цілковито умовною.

Дослідники класифікують міжнародні конфлікти за різними ознаками; найбільш поширені з них – за поділом на збройні та не збройні конфлікти, за типами їхніх учасників, за ступенем і розміром охоплення сутички тощо. Ще одним вживаним класифікатором є поділ конфліктів на «нові» та «старі» – М. Калдор розрізняла ці поняття за такими факторами як кінцева мета війни, методи її ведення та шляхи її фінансування [37, с. 6].

Докладно розглядає типи, види та класифікацію воєнних конфліктів Г. Костенко, аналізуючи конфлікти з усіх аспектів і розділяючи їх за великою кількістю класифікаторів [14, с. 49-50]. Загалом він виокремлює три типи конфліктів, характеризуючи їх за кінцевою політичною метою:

1. Перший тип – війна за домінування, політичною метою якого є встановлення або відновлення домінування (політичного, ідеологічного, економічного, етноконфесійного, воєнного) на глобальному, регіональному або локальному рівнях.
2. Другий тип – війна за території, політичною метою якого є захоплення нових територій або визволення окупованих.
3. Третій тип – змішаний, політичною метою якого може бути і захоплення територій, і розширення сфери домінування.

Найбільш вживану і загальну класифікацію міжнародних конфліктів пропонують у своїх роботах Ф. Брайар та М.-Р. Джалілі, розрізняючи їх за природою, масштабами і мотивацією учасників конфліктів. Перший критерій розглядає такі типи конфліктів як класичні міждержавні, міждержавні з тенденцією до інтеграції, національно-визвольні війни і т.д. До другого критерію відносять генералізовані конфлікти, у яких може брати участь велика кількість країн і які потенційно можуть обернутися у світові війни, регіональні конфлікти, субрегіональні й обмежені, відповідно до кількості держав, що беруть участь у

самому конфлікту. За мотивацією учасників вчені виокремили конфлікти з соціально-економічними, ідеологічними та статусними мотивами [35, с. 109].

Аналізуючи всі вищерозглянуті підходи вчених до розуміння сутності та упорядкування методів типологізації міжнародних конфліктів, можна зробити загальний висновок щодо об'єктивної класифікації даного явища на міждержавному просторі (дод. Б). За допомогою такої диференціації ми маємо змогу більш чітко розуміти мотиви дій кожної з конфліктуючих держав, об'єктивно прогнозувати подальший розвиток подій у конфлікті та робити висновки щодо причин появи міждержавного конфлікту.

Практика показує, що більшість конфліктів будь-якого масштабу мають свій вплив і наслідки не тільки для самих країн-учасниць конфлікту, а й для національних і міждержавних підприємств, розташованих всередині цих країн. Тривалість і особливості сутички безпосередньо впливають на макроекономічні показники, на рівень стабільності економіки в державах, на показники ВВП, наявність внутрішніх і прямих іноземних інвестицій, включаючи вплив тих запобігаючих заходів (зокрема, санкційних пакетів, обмеження торговельного обороту), що застосовуються третіми країнами до конфліктуючих.

Поняття «збитки» застосовується для оцінки руйнівної сили катастроф, серед яких виділяють наступні: руйнація інфраструктури, транспортних засобів, втрата можливості використання земель внаслідок бомбардувань, мінування територій, забруднення оточуючого середовища, міграція трудових ресурсів тощо. Тому у випадках збройного конфлікту виробничі потужності більшості підприємств мають ризик зазнати серйозного удару через своє місцезнаходження здебільшого на околицях міст або за їхніми межами.

Планування відновлюваних робіт має супроводжуватись їхньою оцінкою за єдиною шкалою порівняння катастроф. Іванов С.В. у своїх дослідженнях методичних підходів до оцінки наслідків конфліктів виокремлює, що розмір збитків і, відповідно, інтенсивність міждержавного конфлікту аналізується за двома критеріями: за кількістю жертв та за загальним обсягом збитку [11, с. 60]. Наслідки конфліктів, залежно від їхніх масштабів, можуть проявлятися в різних

сферах діяльності підприємства, держави або окремого громадянина як у період конфлікту, так і у повоєнні часи.

Наслідками війни називають результат впливу її руйнівних факторів на такі сфери діяльності держави як політична, соціально-економічна, науково-технічна тощо. Найбільш поширене і вживане визначення поняття збитків – результат зміни стану об’єктів (приміщень, будинків, виробничих ділянок та сфер життєдіяльності держави або підприємства як стан економіки, соціальної сфери і таке інше), що виражається у порушенні їхньої цілісності, погіршенні властивостей або характеристик. Аналізуючи практику багатьох міжнаціональних і світових збройних конфліктів, можна провести ланцюжок логічно послідовних явищ: наслідки – втрати – збитки – відшкодування. При проведенні підрахунку обсягів наслідків конфлікту їх зазвичай класифікують за сферою впливу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація наслідків конфліктів

Класифікаційна ознака	Сфера впливу
Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні наслідки	зростання соціальної напруженості у внутрішньодержавному та міждержавному суспільстві, зниження довіри як до державного управління, так і до міжнародних організацій
Соціально-економічні наслідки	втрата або руйнування будь-якого об’єкту власності, компенсаційні виплати постраждалим, упущена вигода для підприємств, витрати на переселення громадян, погіршення соціальних умов життя
Екологічні наслідки	погіршення стану навколишнього середовища, витрати на його відновлення
Військово-політичні наслідки	зниження рівня безпеки на внутрішньо- та зовнішньодержавному просторі, потрапляння під загрозу національного суверенітету та територіальної цілісності держави
Медико-біологічні наслідки	скорочення середньої тривалості життя, втрата життя або здоров’я

Джерело: сформовано автором на основі [11, с.62]

Варто зазначити, що поняття збитків є складовою поняття наслідків, оскільки останнє є більш узагальненим і неекономічним поняттям, натомість «збитки» - це кількісна величина, яка представляється у грошовому еквіваленті, або іншими словами оцінені наслідки.

Зазвичай методичні підходи до оцінки воєнних збитків базуються на наступних чинниках:

- поточні ціни на товари на послуги;
- судова практика (зокрема, міжнародна);
- досвід майнового та особистого страхування з суб'єктивною оціночною базою і об'єктивними статистичними даними.

Вчені і науковці, що займаються аналізом наслідків міждержавних конфліктів і розрахунками збитків, виокремлюють гіпотетичні і реальні чинники або події. При вивченні гіпотетичних подій усі збитки визначають як передбачувані. Натомість, реальні – це ті, яких держава вже зазнала, як, наприклад, аварійно-відновлювані роботи, загибель громадян, втрата доходів від вироблення і продажу продукції та не менш вагомий моральний збиток людей, які втратили майно, житло, родичів.

Універсальної шкали оцінки і підрахунку збитків у сучасному світі не існує, оскільки кожен окремий випадок має свою специфіку. Найбільш вживаними на практиці є природна (абсолютна) і суб'єктивна (відносна) шкали. Абсолютні шкали є кількісними та супроводжуються звичайними значеннями величин, тобто вартість втрати об'єкту власності подається у грошових одиницях, загибель громадян – у кількості одиниць жертв. На противагу, відносні шкали застосовуються тоді, коли неможливо використання абсолютної, тобто коли виникає необхідність кількісної оцінки за відсутності точних даних про збитки.

1.2. Роль недержавних міжнародних організацій у нівелюванні наслідків міждержавних конфліктів

Сьогодні діяльність міжнародних організацій відіграє значну роль у забезпеченні та підтримці дружнього та безпечного співіснування держав світу. І якщо раніше такі організації виступали допоміжним інструментом для вирішення певних політичних, економічних та інших спірних питань суверенних

держав, то зараз вони стали невід'ємною складовою міжнародної співпраці. Як правило, міжнародні організації виступають у конфлікті між державами третьою стороною з метою зберігання у світі безпечного становища і нівелювання передумов початку світових війн.

Останнім часом діяльність міжнародних організацій розглядалася виключно як інструмент дипломатії. Проте зараз ми дедалі частіше спостерігаємо, що їхня сфера діяльності стає набагато ширшою, охоплюючи все більше нових галузей. Зараз на них покладена досить велика кількість функцій, з яких, зокрема, правотворчі, правозастосовні та правоохоронні. Ще однією з найважливіших сфер діяльності міжнародних недержавних організацій є розв'язання міждержавних конфліктів і ліквідування їхніх наслідків.

Більш детально досліджуючи функції міжнародних організацій підкреслимо наступні:

- проведення моніторингу, аналізування виявлених проблем;
- регулювання світової економіки та сприяння її стабілізації;
- розвиток зовнішньоекономічних взаємовідносин;
- запобігання виникненню проблем у торгівельно-економічних відносинах;
- допомога іншим державам у вирішенні конфліктів [36, с.112]

Разом з розвитком міждержавних зв'язків і розширенням міжнародної співпраці на нові галузі діяльності держав збільшується й чисельність, впливовість та різноплановість міжнародних організацій по всьому світу. Таким чином, вони об'єднують юридичних та фізичних осіб, громадські організації для вирішення спільних питань. Зараз вже існує значна кількість міжнародних недержавних організацій, які зарекомендували себе як провідні організації світу, здатні забезпечити розвиток співробітництва між країнами, мирне співіснування і підтримку міжнародної безпеки.

Особливу роль у сфері зовнішньоекономічних відносин посідають міжнародні недержавні організації або, як їх ще називають, міжнародні неурядові організації. Загалом, міжнародні неурядові організації виступають

свого роду недержавним суб'єктом міжнародних відносин, оскільки здійснення їхньої діяльності не обмежується територією лише однієї держави.

Бурим Ю. визначає такі організації як наслідок волі громадських ініціатив, а не урядів країн. У своїй статті [2] вона також виокремлює конкретну, загальну для всіх організацій сферу діяльності, за якою неурядові організації мають наступні права:

- розглядати міжнародні проблеми, що лишилися без уваги національних урядів та міжнародних урядових організацій;
- збирати, опрацьовувати та поширювати відомості про проблеми міжнародного значення, привертаючи до них увагу громадськості;
- виступати з ініціативою підписання міжнародних договорів;
- пропонувати різноманітні підходи до вирішення широкого кола проблем глобального характеру;
- контролювати діяльність урядів держав, зокрема, щодо виконання ними своїх міжнародних зобов'язань;
- мобілізувати суспільну думку, залучати громадськість до обговорення проблем міжнародного значення;
- лобіювати прийняття важливих та необхідних для людства рішень.

Беручи до уваги те, що на сьогодні існує вже досить значна кількість недержавних організацій, вони безумовно відрізняються й за сферою своєї діяльності. Так, міжнародні недержавні організації можна поділити на екологічні (Всесвітній фонд дикої природи, Грінпіс), гуманітарні (Міжнародний комітет Червоного Хреста), релігійні (Всесвітня Рада Церков), спортивні (Міжнародний Олімпійський комітет), правові (Міжнародна федерація з прав людини, Міжнародна амністія) та економічні, які більш детально розглянемо далі.

Зокрема, економічні недержавні організації також мають свою диференціацію і розподіляються наступним чином: загальноекономічні (Міжнародний центр з оптової торгівлі, Міжнародна торговельна палата), галузеві (Міжнародна асоціація з виробництва молочних продуктів, Міжнародна конференція виробників електроенергії), кооперативні (Міжнародний

кооперативний альянс), громадські (Міжнародна асоціація економічних наук, Міжнародний статистичний інститут).

Важливо зазначити, що майже усі з вище наведених організацій застосовують різноманітні інструменти з метою підтримки України у війні з Росією: чи то гуманітарна й фінансова допомога, чи то залучення всесвітньої підтримки і посередницька діяльність. Так, наприклад, представництво Міжнародної асоціації з виробництва молочних продуктів на своєму офіційному акаунті «LinkedIn» підняло питання російського вторгнення, повністю засуджуючи дії держави-агресора, і закликала робити все можливе задля забезпечення поживними молочними продуктами людей з усього світу, які стикаються зі зростанням цін, дефіцитом їжі та голодом [21].

Міжнародний кооперативний альянс (МКА) робить значний внесок у допомогу громадянам України і українському бізнесу – для підтримки тих, хто найбільше постраждав від війни, кооперативні організації започаткували кілька ініціатив: від підтримки зусиль з надання допомоги на місцях до волонтерства і збору пожертвуваль з метою допомоги переміщеним особам внаслідок конфлікту [28].

Наприклад, канадський Фонд кооперативного розвитку запустив «Disaster Recovery Fund» для народу України, закликаючи кооперативну спільноту по всій Канаді брати участь у наданні допомоги. Зібрані кошти підуть на допомогу для понад 2000 незахищених жінок, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, які проживають у Київській, Харківській та Дніпропетровській областях України.

Президент МКА Аріель Гуарко засудив застосування військової сили проти будь-якого цивільного населення та закликав міжнародне співтовариство встановити мир і виступати за дипломатичні рішення, щоб запобігти стражданню мільйонів невинних людей. Конфлікт в Україні, як і в інших місцях світу, де тривають збройні конфлікти, створив гуманітарну кризу, яка торкається кожного, тому МКА працює над тим, щоб об'єднати кооперативи по всьому

світу, які можуть запропонувати допомогу та підтримку для громадян України [29].

Проте, незважаючи на те, що головна спрямованість кожної міжнародної недержавної організації відрізняється, мета в них зазвичай одна і та сама – захист міжнародних громадських інтересів. У неурядових організацій також вбачається схожий функціонал (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Функції неурядових організацій

Функція 1	Спосіб застосування 2
інформаційна	збір, аналіз, зберігання, обробка та обмін інформацією про можливості та ефективність організацій, а також про ключові вектори діяльності неурядових організацій
консультативна	надання консультацій організаціям, фізичним або юридичним особам, представникам держав за потребою
нормативна	участь у роботі із визначення і встановлення норм і стандартів у певних галузях
правотворча	розробка і пропозиція угод державам або міжнародним організаціям, завдяки яким здійснюють вплив на позицію конкретної держави

Джерело: складено автором на основі [15, с. 30–31]

На думку американського науковця Г. Сімонса загалом існує три основні риси, які визначають міжнародні недержавні організації:

- 1) бажання до співпраці, що є зафіксованим в установчих документах організації;
- 2) наявність постійного управлінського апарату, який забезпечує розвиток самої організації;
- 3) автономність компетенції та рішень [38, с.10 – 13].

Аналізуючи особливості та сфери діяльності міжнародних недержавних організацій, можна зробити висновок про те, що такі організації є вагомим інструментом у процесі розвитку зовнішньої політики. Вони виступають свого роду ареною для дискусій між її членами-учасниками, що стає передумовою

виникнення певних юридичних норм і встановлення врегульованих торговельно-господарських взаємовідносин на світовому та їхню ратифікацію на національному рівні.

Міжнародна торгова палата (МТП) є однією з найвпливовіших міжнародних організацій у світі в сфері розвитку та підтримки бізнесу. МТП розробляє правила ведення підприємницької діяльності, які використовуються суб'єктами господарювання у міждержавному і внутрішньому просторі, а саме: Incoterms, міжнародні комерційні договори, правила щодо арбітражу, правила щодо застосування інструментів торгового фінансування тощо. Зараз організація включає в себе більш ніж 6,5 мільйонів компаній, палат та асоціацій у 142 країнах світу і мережу із 90 Національних комітетів.

Розглядаючи Міжнародну торгову палату як важливий допоміжний інструмент у веденні і підтримці бізнесу у сучасних політичних та економічних умовах, що мають тенденцію до безперервних змін, важливим є зазначення основних напрямів діяльності організації у досліджуваній темі:

- проведення досліджень з міжнародного бізнесу і його специфіки;
- розробка світових стандартів у веденні бізнесу;
- вирішення міжнародних комерційних суперечок Міжнародним Арбітражним судом;
- запобігання і протидія міжнародним комерційним злочинам;
- відстоювання інтересів міжнародного бізнесу в якості консультативного органу тощо.

Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (УНК МТП) є недержавною організацією, яка підпорядковується МТП і об'єднує національні підприємства та підприємства-нерезиденти України, що представляють середній і великий бізнес. Комітет створено з метою впровадження в Україні визнаних світом стандартів ведення бізнесу, які розробляє безпосередньо Міжнародна торгова палата, а також з метою сприяння виходу своїх учасників на зовнішні ринки і захисту їхніх інтересів.

Вбачаючи, що початок активних воєнних дій суттєво ускладнює процес зовнішньоторговельної діяльності для багатьох підприємців, розташованих на території конфліктуючої сторони, найбільш поширеним і часто застосовуваним допоміжним засобом з боку міжнародних недержавних організацій в умовах міждержавних конфліктів є застосування сертифікату про форс-мажорні обставини.

Так, згідно з чинним законодавством України, торгово-промислова палата України та уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати засвідчують форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) та видають сертифікат про такі обставини протягом семи днів з дня звернення суб'єкта господарської діяльності за собівартістю. Сертифікат про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) для суб'єктів малого підприємництва видається безкоштовно. Такими обставинами є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, серед яких, зокрема: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, акти тероризму, диверсії, вторгнення, блокада, введення комендантської години, захоплення підприємств, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень та актами державних органів влади, закриття морських проток, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо [9].

Відповідно до статті 5 Закону України про «засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)» [9], інформацію про внесені в Реєстр сертифікатів про форс-мажорні обставини документи «може бути надано за заявою зацікавленої особи, сторони за договором, контрактом, угодою державного органу, якому надані повноваження

щодо податкових обов'язків постановою суду та інших органів, яким відповідно до законодавства України надано право отримання копій, витягів та/або вилучення документів. Реєстр сертифікатів про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) обмежений для публічного доступу і підлягає використанню виключно для цілей внутрішнього обліку і контролю документів, виданих в системі ТПП України». Тож, інформація щодо кількості сертифікатів, виданих економічним суб'єктам України різних сфер діяльності має обмежений доступ.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи усю вищенаведену інформацію, можна провести паралель між поняттями «конфлікт» і «війна», оскільки збройна війна є наслідком політичного конфлікту. Проведення аналізу і типологізації дає змогу дослідити особливості певного конфлікту і зробити висновки щодо його подальшого розгортання і ймовірних збитків. Збитками від конфлікту називають оцінені у грошовому вимірі наслідки конфлікту для держави або суб'єктів підприємництва.

Поряд з цим, міжнародні недержавні організації можна визначити як такі, що діють на міжнаціональному рівні, незалежно від уряду будь-якої країни, створюються фізичними або юридичними особами, мають на меті досягнення певних результатів діяльності, що не пов'язані з отриманням комерційного прибутку, і функціонують за рахунок добровольчих членських внесків, пожертвувань або фінансової підтримки інших міжнародних організацій. Логічним є ствердження, що міжнародні недержавні організації роблять значний внесок у нівелювання міжнаціональних конфліктів і полегшення підприємницької діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних війн.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АСОЦІАЦІЇ «УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГОВОЇ ПАЛАТИ» ЩОДО ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ

2.1. Оцінка впливу агресії Російської Федерації на міжнародну економічну діяльність України

Споконвіку територія України піддавалася збройним нападам з боків держав-сусідів, зокрема, через своє місцезнаходження, близьке до географічного центру Європи, і ставала центральною територією, на якій велися багаточисельні масштабні світові бої. Через тридцять років після набуття Україною незалежності наша держава знов стикнулася з найтрагічнішою подією в її новітній історії – відкритим збройним нападом з боку Російської Федерації.

Доречно було б зазначити той факт, що нарощування економічного тиску на Україну незадовго до 2014 року з боку Російської Федерації стало однією з найважливіших передумов для початку російського вторгнення на нашу територію. Тут до прикладу можна привести збільшення торгівельних обмежень, витіснення товарів українського походження з внутрішнього ринку Росії тощо. Ці чинники призвели до значного зниження показника експорту на російський ринок впродовж 2012-2013 років. Оскільки після розпаду СРСР Російська Федерація була однією з тих країн, з якою Україна мала найпотужніші й найбільші за обсягом торгівельні відносини, то безумовно, такі дії з боку сусідньої держави призвели до часткової стагнації вітчизняної економіки. Найбільшого удару від цих дій зазнали саме Донецький і Луганський регіони, оскільки співпраця з Росією цих територій супроводжувалася великими обсягами трансграничного товарообміну.

Вже у 2014 році початок збройного конфлікту на Донеччині і Луганщині і анексія Криму виводять цю торговельно-економічну війну на значно вищий

рівень, виникає загроза порушення територіальної цілісності й суверенітету України. Великий вплив на національну економіку мали наслідки неготовності держави до протистояння, недостатнього рівня підготовки національних збройних сил і низького рівня ресурсозабезпеченості країни. Незважаючи на довготривалу пануючу у світі думку, що розвиток економічних взаємовідносин між державами та їхня взаємозалежність є гарантом неможливості появи збройного конфлікту, розвинені економічні відносини нашої країни з РФ були використані країною-агресором як чи не найбільший важіль для економічного тиску і втілення своїх стратегічних політичних планів та цілей.

Натомість, варто зазначити, що такі агресивні дії з боку РФ розкрили й сильні сторони України, проявивши її витримку на високому рівні та можливість до відносно швидкої адаптації, оскільки вже на 2018 рік показники ВВП повернулися до стабільного рівня (рис. 2.1). Зокрема, Україна одразу після цих подій взяла пришвидшений курс на євроінтеграцію і підвищила суми видатків на воєнну сферу держави з метою створення висококваліфікованих збройних сил, що наразі у 2022 році, після початку повномасштабної війни з Росією, демонструє позитивні наслідки у протистоянні агресії і боротьбі за незалежність.

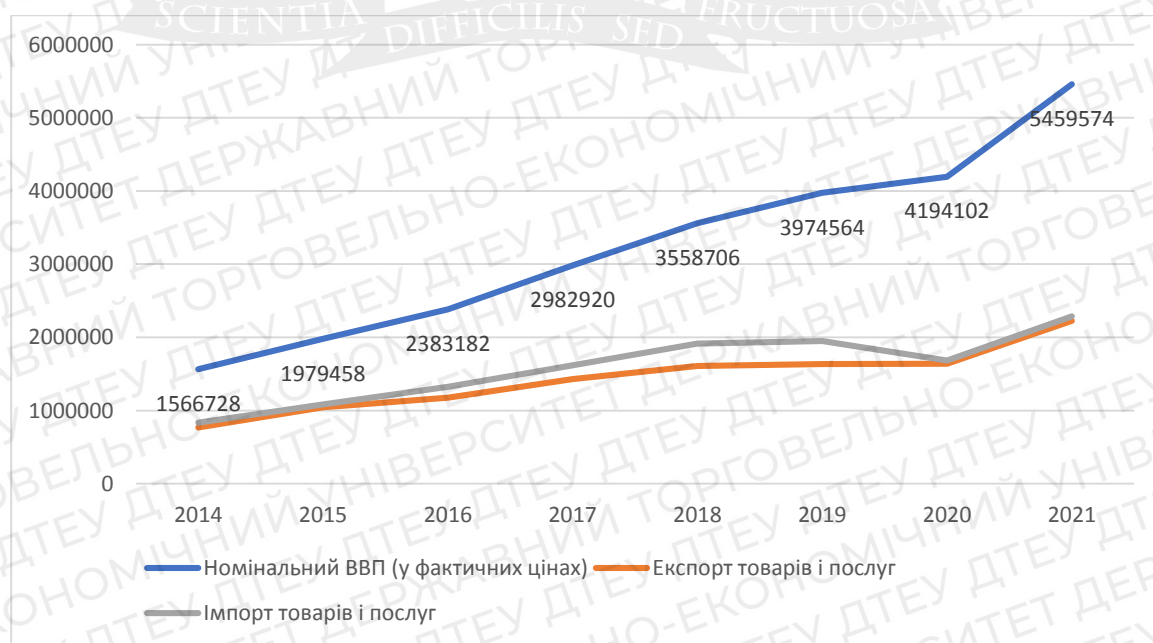

Рис. 2.1. Динаміка основних макроекономічних показників України у 2014-2021 рр., млн.грн.

Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних [5]

З рис. 2.1 бачимо значний і стабільний приріст ВВП з кожним наступним роком, що свідчить про сталий розвиток і зміцнення національної економіки. Вже у 2021 році цей показник сягнув майже 5,5 млн грн, що у 3,5 рази більше ніж обсяг ВВП у 2014 р. Щодо обсягів торговельного обороту – досить значних змін на відміну від рівня ВВП у цьому сегменті не відбулося, проте, варто зазначити, що і експорт, і імпорт впродовж 2014-2019 рр. мали щорічну тенденцію до збільшення. Для того, щоб краще розібратися у торговельному обороті, пропонується розрахувати показники торговельного сальдо і темпів приросту по кожному року окремо і проаналізувати результати (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники торговельного сальдо і темпів приросту експорту та імпорту

Рік	Експорт, млн.грн.	Імпорт, млн.грн.	Сальдо, млн.грн.	Темп приросту експорту, %	Темп приросту імпорту, %
2014	770121	834133	-64012	135,63	129,96
2015	1044541	1084016	-39475	112,45	122,06
2016	1174625	1323127	-148502	121,76	122,34
2017	1430230	1618749	-188519	112,49	118,29
2018	1608890	1914893	-306003	101,71	101,71
2019	1636416	1947599	-311183	100,06	86,34
2020	1637399	1681526	-44127	135,87	135,95
2021	2224704	2286067	-61363	135,63	129,96

Джерело: складено автором на основі статистичних даних [5]

З проведених розрахунків табл. 2.1 робимо висновок, що хоча в усі досліджувані роки сальдо торгівлі було від'ємним, що свідчить про переважання обсягів імпорту над експортом, різниця у цих показниках є відносно невеликою. Темпи приросту експорту з кожним роком зберігали тенденцію зростання (окрім 2018 і 2019 років, у яких зміни майже не спостерігалися).

Попри те, що чіткі прогнози щодо післявоєнного економічного становища України надати майже неможливо, оскільки військові дії тривають і передбачити наслідки за один чи два місяці неможна, оцінки та опитування національних і міжнародних інституцій та інформаційних платформ дозволяють зробити попередній аналіз.

Станом на 2022 р. Національним банком було підраховано, що втрата економіки України дорівнює 50% «невиробленого» ВВП, тобто один тиждень війни коштує національній економіці понад 50 млрд грн, не включаючи у цю суму втрати від руйнації. За даними Міністерства інфраструктури, з початку війни російські війська зруйнували понад 200 заводів, 11 аеропортів, 21 залізничний вокзал, майже 25 тисяч кілометрів доріг, 44 мільйони квадратних метрів житлового фонду та захопили чотири порти. Втрати України через повномасштабне вторгнення РФ досягають майже трильйона доларів – це близько 5 річних ВВП країни [17].

Питання щодо наслідків збройної агресії для курсу гривні також залишається відкритим. О. Гончарук вважає, що курс національної валюти в цілому залежить від двох основних факторів: співвідношення експорту до імпорту і очікувань [19]. З початком війни перший показник відійшов на другий план, адже економіка України не працює в належному стані, спрямовуючи увагу і ресурси протистоянню у війні. У цій ситуації Національний банк запровадив встановлення фіксованого валютного курсу з метою уникнення паніки з боку громадян і підприємців, що безумовно було правильним рішенням. До цього перед початком війни Нацбанк проводив жорсткі «стрес-тести» для банків, моделюючи на фінансовому ринку стресові ситуації різного роду. Таким чином, на початок війни українські банки були готові до девальвації валюти. Проте, наслідком цієї події стала і поява низки обмежень, запроваджених Національним банком з метою максимально швидкої стабілізації роботи фінансової системи.

О. Гончарук також спрогнозував повоєнне становище держави, запевнивши, що після війни найбільші «бренди» світу почнуть змагатися за право взяти участь у відновленні України та її економіки. Це в свою чергу має створити конкуренцію і надати стимул українцям робити відновлювальні роботи якісніше. Гончарук вважає, що через велику кількість громадян України, що виїхали закордон і, відповідно, дефіцит робочої сили увага приділятиметься підвищенню заробітних плат і має стимулювати повернення мільйонів українців.

Аналізуючи збитки від військових дій, яких зазнали українські економічні суб'єкти, розглянемо опитування, що Європейська Бізнес Асоціація провела серед підприємців щодо їхньої діяльності під час війни (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Діяльність економічних суб'єктів України під час війни, % [25]

З результатів опитування можна зробити висновок, що через такі чинники як уповільнення зовнішньої торгівлі, наявні логістичні та інфраструктурні проблеми, нестачу людських ресурсів тощо велика частина економічних суб'єктів може понести збитки високого ступеня важкості, які можливо буде компенсувати лише у довгостроковий період.

Розглянемо вплив російської агресії на економічний розвиток України на прикладі окремих підприємств.

Одним із найбільших вітчизняних підприємств, що експортують свою продукцію закордон у великих обсягах, є публічна компанія «Метінвест». На сьогодні група володіє 24 підприємствами на території України, Європи і США і вважається найбільшим українським виробником коксу, сталі, труб, прокату та іншої металопродукції, а також видобуває руду і вугілля. Згідно з даними, висвітленими на офіційній сторінці, мережа торговельних представництв і сервісних центрів «Метінвесту» охоплює понад 80 країн світу [30]. Найбільш результативні показники за останні роки спостерігались на таких українських

дочірніх підприємствах компанії як комбінат «Азовсталь» і комбінат ім. Ілліча у місті Маріуполі та комбінат «Запоріжсталь».

Проведемо аналіз та оцінку діяльності, зокрема, обсягів прибутку суб'єкта міжнародної торговельно-економічної діяльності – групи «Метінвест» за період з 2014 по 21 рр. (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Щорічний дохід групи "Метінвест", млн.дол.

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності групи "Метінвест" [32]

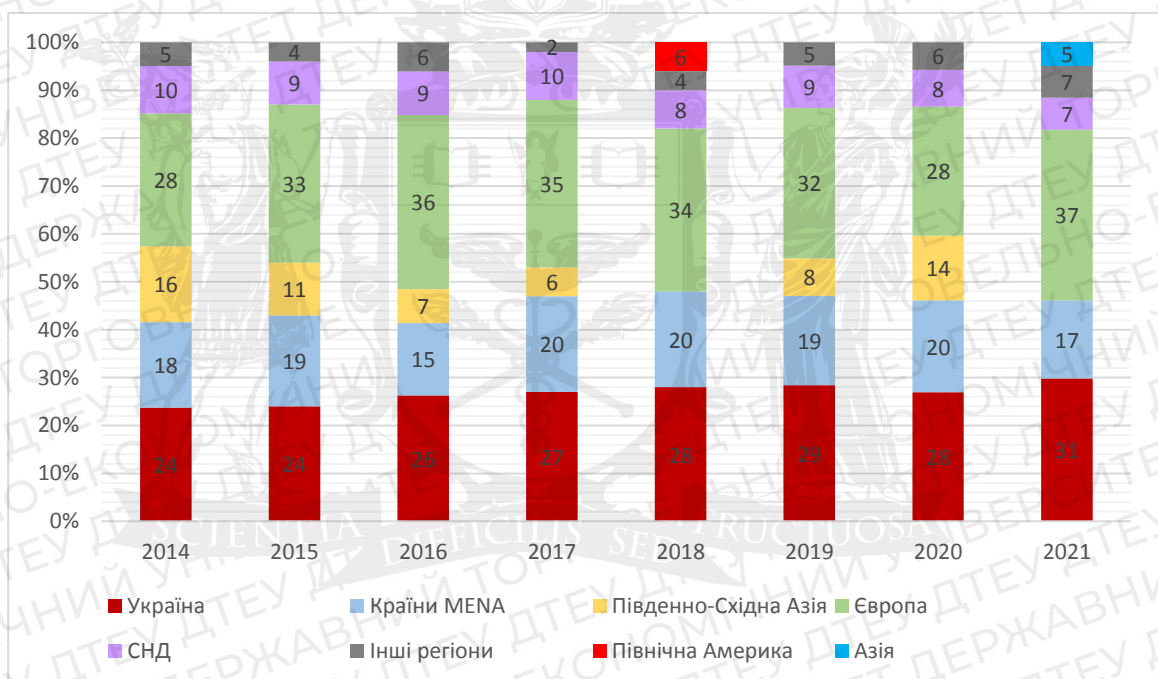
Рис.2.3. демонструє різке зниження обсягів прибутку компанії впродовж 2015-2016 рр. через активні бойові дії на сході України, було розташовано найбільші виробничі дочірні підприємства «Метінвесту». Таке значне зниження показників рівня прибутку у 2015 р. (у відсотковому відношенні – 35%) компанія у своєму фінансовому звіті передусім пояснює зниженням обсягів виробництва сирової сталі (-17% у порівнянні з показниками попереднього року) через нестабільну роботу на території східної України і несприятливими ринковими факторами, а також слабким попитом на ключових ринках. Натомість, передумовами зниження рівня прибутку у 2016 р. на 9 % порівняно з 2015 р. підприємство зазначає такі фактори як зниження відпускних цін на сталеві і залізорудні товари, нижчі обсяги реалізації залізної руди через зниження загального виробництва після недостатнього інвестування капітальних витрат [32].

Таким чином, можемо зробити висновок, що якщо у 2015 р. торгівельний потенціал компанії «Метінвест» зазнав прямого економічного удару з наступним зниженням рівня щорічного прибутку через появу конфлікту на сході України,

то вже у 2016 р. підприємство відчуло макроекономічні наслідки даного конфлікту.

Розглядаючи групу «Метінвест» як економічний суб'єкт світової торгівлі, варто зазначити, що через зручне місцезосташування її найбільшими торгівельними партнерами є країни Європи, Південно-Східну Азію і країни Середнього Сходу і Північної Африки, що у свою чергу дозволяє мінімізувати витрати на транспортування готової продукції.

Проаналізуємо географічну структуру експорту «Метінвест» у період з 2014 по 2021 рр. (рис. 2.4).

Примітка: Країни MENA – Middle East and North Africa; Азія – не включаючи Близький Схід і Центральну Азію (дані за 2021 рік взято за період 9 місяців)

Рис. 2.4. Загальний щорічний обсяг продажів за регіонами світу, % [16]

З рис. 2.4 видно, що криза, яку зазнав холдинг «Метінвест» у 2014-2015 рр. була тимчасовою. Рівень обсягів продажу мав тенденцію до зниження як всередині України, так і за її кордонами – зокрема, експорт товарів у Південно-Східну Азію, СНД та інші регіони. Найбільш сприятливим на цей період часу став ринок Європи, яким він стабільно залишався протягом усього періоду з 2014 по 2021 рр., і вже станом на останній досліджуваний рік став лідируючим імпортером металопродукції «Метінвесту» серед усіх інших регіонів, споживши 37 % усього обсягу вироблених товарів. Водночас, попит на товари

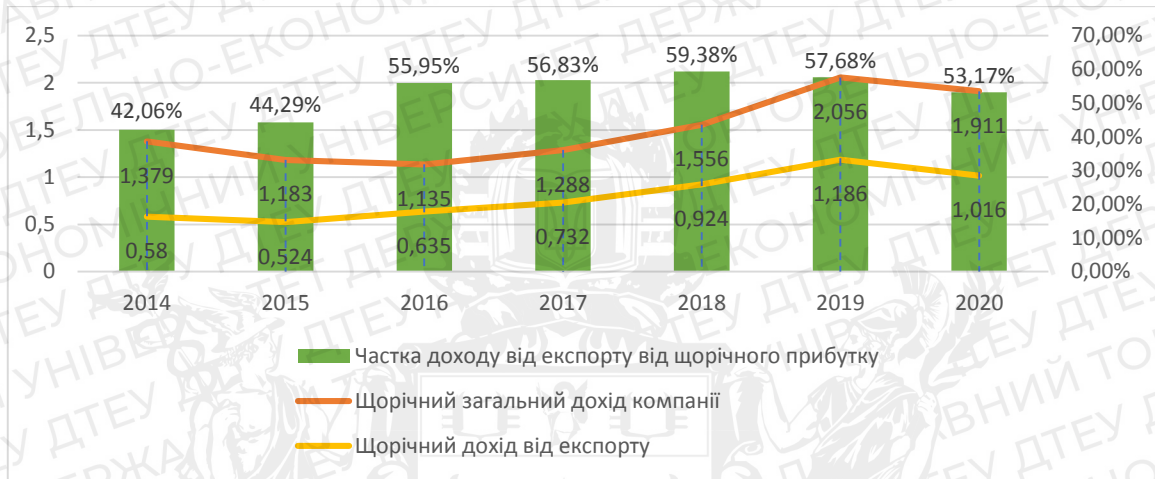
металургійної і вугільної промисловості в Україні також зріс у 2021 р., сягнувши 31 % від загального обсягу продажів, що у свою чергу пояснюється компанією як наслідок відновлення будівельної активності (зростання на 3,2 %), виробництва машинобудування (зростання на 8,7 %) та виробництва труб (зростання на 13,3 %) після послаблення тривалих протиепідемічних заходів з метою подолання захворюваності коронавірусом.

Важливо зазначити, що станом на 2022 рік внаслідок початку повномасштабної війни Росії на території України, Маріуполь – провідне промислове українське місто – був окупований і зруйнований російською армією. Обидва комбінати, розташовувані на території міста, вже є непрацездатними, через що усі обсяги виробництва, заплановані на маріупольські дочірні підприємства, було умовно розподілено між іншими заводами «Метінвесту», які залишаються на безпечній території. Таким чином, можна з упевненістю прогнозувати значне зниження як загальних обсягів прибутку холдингу, так і значне зменшення обсягів експорту та перерозподіл часток деяких регіонів у загальному обсязі експорту внаслідок заблокування портів, які є відправною точкою для доставки продукції морськими шляхами.

Проте, як відомо, Україна експортує у великій кількості не тільки металопродукцію і продукти вугільної промисловості. Україна є одним з найбільших світових виробників та експортерів сільськогосподарської продукції. За останні роки Україна посідала одну з провідних позицій у світі за обсягами експортованої агропродукції до ЄС.

Так, однією з найбільших агропромислових компаній України, що займається зовнішньоекономічною діяльністю і виводить свої товари на світовий ринок, є приватне акціонерне товариство «Миронівський хлібопродукт» (скорочено – МХП). Підприємство має виробничі активи в Нідерландах, Словенії, Словаччині та дистрибуційний офіс в ОАЕ. Зокрема, на території України операційні потужності компанії розташовані в різних регіонах України, в тому числі у Київській, Черкаській, Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Вінницькій, Херсонській, Сумській та Хмельницькій областях.

МХП також займає лідируючі позиції на ринку курячого м'яса, охоплює приблизно 35 % загального споживання курятини та близько 50 % її промислового виробництва в Україні [26]. Тож, пропонуємо розглянути зміни у рівні обсягів прибутку підприємства за досліджувані роки наявного конфлікту на сході України згідно з даними з фінансової звітності холдингу [27] (рис. 2.5).

Примітка: дані за 2021 рік в офіційній звітності відсутні

Рис. 2.5. Щорічний дохід компанії "МХП" у 2014-2020 рр., млн.дол.

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності компанії "МХП" [31]

Аналізуючи зміни у динаміці показників, бачимо, що загальний обсяг продажів і, відповідно, прибутку підприємства значно зменшився у 2015 році і продовжив тенденцію до спаду у 2016 році. У 2014 р. було призупинено роботу племінної ферми «Шахтарська» (в Донецькій області), яка давала 30 % усіх інкубаційних яєць МХП [31]. З метою збереження стабільності щорічного прибутку, втрату джерела постачання інкубаційних яєць компанія повністю компенсувала за рахунок імпорту яєць з авторитетних племінних господарств із незначними витратами. Натомість, вже станом на 2017 р. компанія адаптувалася до нових економічних умов і політичної ситуації та повернулася до тенденції позитивних змін щорічного обсягу прибутку.

Важливо зазначити, що продукція холдингу «МХП» є досить поширеною закордоном і реалізується під декількома торговими марками. Зокрема, головними регіонами-імпортерами товарів компанії є країни MENA (близько 35

% від щорічного обсягу експортованої продукції), країни ЄС (близько 25 %), країни СНД (19 %), Африка (14 %), Азія та інші регіони (5 %).

На основі рис. 2.5 також можна простежити динаміку обсягів щорічного прибутку від експорту підприємства «МХП» і спостерігати очікуване, проте відносно незначне, зменшення обсягів доходу від експорту у 2015 р., чому передувала зміна економічної і політичної ситуації в Україні. Відповідно до фінансового звіту за 2015 р., зменшення експортних продажів і закордонних надходжень в основному було пов'язано зі зменшенням експорту на ринок СНД, зокрема, в Узбекистан, Росію, Казахстан, Грузію, Киргизстан тощо, а також із девальвацією гривні, що стало результатом заборони експорту продукції «МХП» до країн Митного союзу з лютого 2014 р. Проте, певні товари були успішно перенаправленні в інші регіони.

Вбачаючи, що слабкі результати холдингу у 2020 р. пов'язані з наслідками коронавірусної пандемії, пташиним грипом і несприятливими погодними умовами в Україні, можна зробити впевнений висновок, що компанія має більший потенціал адаптації до регіональних міжнародних конфліктів, аніж до природних умов, оскільки розрив між показниками за 2020 і 2019 роки утричі більший за розрив між показниками за 2015 і 2014 роки.

2.2. Напрями підтримки економічних суб'єктів асоціацією «Український національний комітет Міжнародної торгової палати» в умовах міждержавних конфліктів

В умовах міжнародних конфліктів, що в подальшому мають тенденцію перетворення у збройний конфлікт, діяльність торгово-промислових палат і їхній вплив на збереження стабільного функціонування підприємств на територіях конфліктуючих країн є вкрай важливою, оскільки в таких випадках підприємства особливо потребують допомоги посередника, який спроможний налаштувати контакт з державним керівництвом і представництвами міжнародних організацій.

УНК МТП з перших днів війни надає допомогу економічним суб'єктам усіх рівнів підприємництва (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Напрями підтримки суб'єктів підприємництва з боку УНК МТП

Джерело: складено автором

Як вже зазначалося у п. 1.2, видача сертифікатів про форс-мажорні обставини відноситься до компетенції Торгово-промислової палати та її уповноважених органів. Відповідно, Український національний комітет Міжнародної торгової палати так само вповноважений видавати такі сертифікати. Видача сертифікатів про форс-мажорні обставини є ґрунтовним допоміжним чинником для багатьох міждержавних підприємств великого та середнього бізнесу, оскільки такий сертифікат надає стороні-виконавцю право вимагати незастосування щодо неї передбачуваної законом або договором відповідальності.

Наслідки отримання сертифікату можуть бути різні: не накладання штрафних санкцій за невиконання договору, розірвання контракту і припинення зобов'язань або перенесення строку виконання зобов'язань на момент, коли ситуація, затверджена як форс-мажорні обставини, офіційно вважатиметься закінченою.

Важливо зазначити, що 28 лютого 2022 року Торгово-промисловою палатою України було оприлюднено документ, який затвердив, що військові дії

Російської Федерації на території України до їх офіційного закінчення є форс-мажорними обставинами [8].

Ще одним важливим фактором сприяння і допомоги українським підприємствам, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, з боку УНК МТП є регулярне проведення вебінарів з приводу обговорення поточних комерційних перепон і проблем із залученням іноземних фахівців (дод. В).

Важливим чинником для стабілізації зовнішньоторговельної діяльності підприємств України стало відкриття Міжнародною торговою палатою Центру підприємництва ICC в Україні на початку квітня 2022 року завдяки партнерству з компанією Adecco, ключовою метою якого є підвищення стійкості українського малого і середнього бізнесу та підтримка біженців. Так, за допомогою тісної співпраці з мережею ICC, торговими палатами, міжурядовими та урядовими установами, Центр підприємництва ICC в Україні прагне підтримувати відновлення роботи українських малих та середніх підприємств (МСП), які постраждали від збройного конфлікту, створюючи для них довгострокові можливості. Передбачається, що на базі центру буде створено платформу, де біженець з будь-якого регіону зможе подати заявку на бажану посаду в підприємстві, яке наразі потребує робочої сили і, в свою чергу, також розміщує вакансії на цій платформі. Така платформа також дасть можливість МСП як в Україні, так і в усьому світі знаходити нові можливості для реалізації своїх товарів і послуг за допомогою пошуку нових партнерів і навіть інвесторів.

Ще одним важливим впровадженням під час воєнного стану в Україні є відкриття Центру підтримки малого і середнього підприємництва. Оскільки МТП у загальному сенсі є міждержавним інструментом для розвитку і підтримки стартапів, коучингу і поєднує підприємців з науковцями, інвесторами, національними інституціями тощо, передбачається, що такий Центр підтримки в Україні забезпечить економічне відновлення, а також стабілізацію ринкових і інвестиційних процесів. Особливість діяльності Центру полягає у приділенні головної уваги тим підприємцям, які зазнали збитків під час військових дій і потребують антикризової підтримки і сприяння міжнародного рівня.

Центр підприємництва зосередить свої сили на об'єднанні підприємців з державними органами, місцевим самоврядуванням, міжнародними дипломатичними і торгівельними інституціями, що внаслідок такої взаємодії в свою чергу створить сприятливий простір для ведення бізнесу. Інструментами Центру стануть освітньо-наукові круглі столи і конференції, практичні тренінги, консультації і стажування, створення можливостей для інноваційних пошуків і працевлаштування молоді.

Спільно з Паризьким офісом МТП і функціонуючими регіональними Центрами УНК МТП планує реалізувати певні стратегії для відновлення сприятливого економічного середовища України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Стратегії УНК МТП з відновлення економічного середовища

№	Напрямок стратегії	Зміст стратегії
1	Підтримка підприємництва	стимулювання потенційних підприємців, надання їм необхідних вмінь, навичок та ресурсів для втілення їхніх ідей і створення прибуткового підприємства
2	Діджиталізація існуючих суб'єктів МСБ (близько 5 млн одиниць)	полегшити можливість започаткування нового бізнесу, зменшити витрати ресурсів, нівелювати впливи корупційної діяльності та розширити доступ до внутрішніх і зовнішніх ринків
3	Збільшення масштабів стартап-підприємництва і масштабів інноваційності у рамках партнерства з Mind the Bridge	розвиток місцевих екосистем, циркулярність промисловості (створення продукції з перероблених або відновлюваних матеріалів), територіальний розподіл підприємств та їхнє забезпечення ресурсами, вирішення логістичних питань, доступність знань, технологій і інновацій тощо

Джерело: складено автором на основі [24]

Так, відповідно до розпорядження Генсекретаря ООН, Міжнародна торгова палата сформує в Керівному комітеті Групу реагування на глобальні кризи. Очільником Групи реагування стане Генеральний секретар МТП, що має скоординувати зусилля на усуненні продовольчих, енергетичних і фінансових ризиків, що виникли внаслідок російської агресії на території України. Тож, Центр підтримки малого і середнього бізнесу стане економічним допоміжним чинником інвестиційної підтримки та забезпечення як суб'єктів МСБ, так і національних інноваційних, торгівельних, фінансово-інвестиційних та ресурсно-

енергетичних систем у процесі відновлення світової економіки загалом і економіки України зокрема.

Вкрай важливо стабілізувати роботу і працездатність підприємств, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях або неподалік від зони бойових дій і які мають потенціал до функціонування, проте не мають такої можливості через високі ризики. Тому Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати максимально сприяє евакуації і релокації підприємств із зони активних бойових дій. Головним завданням місії є пошук найбільш сприятливих умов і місцезнаходження для евакуйованих підприємств, виходячи зі специфіки їхньої діяльності. Велика частина суб'єктів господарювання, у тому числі приватні підприємства, разом із працівниками вже перемістились у західні регіони України з зони активних бойових дій [23].

Передумовою початку релокації постраждалих підприємств стало звернення президента Міжнародної торгової палати України до президента України В. Зеленського з ініціативою, у якому він запропонував свою участь у проекті щодо релокації потужностей українських виробничих підприємств із зони бойових дій у західні області України шляхом забезпечення комунікації з учасниками ICC Ukraine, партнерами, різними фондами, провідними міжнародними організаціями та органами державної та місцевої влади [7].

Наразі, в умовах війни Український національний комітет Міжнародної торгової палати надає максимальну допомогу у спрощенні умов ведення бізнесу і у відновленні комерційної діяльності підприємств завдяки постійним комунікаціям із міжнародними організаціями та спільнотами із зарученням їхньою підтримкою.

Висновки до розділу 2

Таким чином, проаналізувавши діяльність економічних суб'єктів, а також вбачаючи усі аспекти діяльності Міжнародної торгової палати України в умовах загострення міждержавних конфліктів і висунуті нею ініціативи з допомоги

постраждалим під час бойових дій суб'єктам підприємницької діяльності, можна зробити висновок, що численна кількість українських міжнародних підприємств відчула наслідки нападу Росії на Україну і зазнала збитків у формі нестачі інвестиційних внесків, скорочення експортної діяльності, зменшення обсягів загального виробництва через ризики роботи підприємств, що наближені або знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Втім, завдяки наявному великому багаторічному досвіду роботи на внутрішньому і зовнішньому ринках і вмінню швидкої оптимізації власної діяльності, підприємства у відносно невеликий термін змогли розробити альтернативні варіанти реалізації товарів та послуг і підвищення ефективності праці в умовах розгортання міждержавної війни.

Міжнародна торгова палата України посідає важливу роль в зовнішньоекономічному середовищі, що робить діяльність цієї недержавної організації вкрай важливою на сьогоднішній день, адже за допомогою інструментів взаємозв'язку зі світовими інституціями, МТП значною мірою впливає на відновлення і посилення інвестування у підприємницьку діяльність України під час війни, спрощення процедури працевлаштування для людей, які першочергово потребують робочих місць, і надання допоміжних інструментів з пошуку робочої сили для підприємств, які втратили працездатні людські ресурси внаслідок російської агресії на території України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

З активним розвитком міжнародних взаємовідносин з кожним роком спостерігається все більше ускладнення процесу підтримки рівноправного співіснування між суб'єктами зовнішньоекономічного середовища. Через свої розбіжності в інтересах і, зокрема, політичній і економічній сферах діяльності держави провокують появу все більшої кількості конфліктів, які згодом стають масштабними збройними або незбройними війнами. Саме з причини прагнення однією країною до домінування над іншою, міждержавні конфлікти на сьогодні стали невід'ємною складовою зовнішньоекономічних відносин, через що дослідження конфліктів як складової ланки структури міжнародних зав'язків є одним з найбільш пріоритетних питань.

У роботі було досліджено міждержавні конфлікти, їхню сутність, класифікації та особливості, а також методичні підходи до оцінки наслідків конфліктів для міжнародної діяльності економічних суб'єктів на прикладі Російсько-української війни. Варто зазначити, що факт появи війни між учасниками політичних та економічних відносин походить від наявного між ними конфлікту. Якщо конфліктом називають зіткнення протилежних поглядів, то війна є продовженням конфлікту із подальшим вдаванням до збройних методів. Результатами впливу війни на сфери діяльності держави і, зокрема, на працездатність економічних суб'єктів, розташованих всередині держави, є наслідки війни або конфлікту. Поняття «збитки» є складовою наслідків і виражає їх більш конкретно, оскільки під час оцінки наслідків конфлікту підраховується шкода завдана суб'єкту підприємницької діяльності саме у грошовому вимірі.

У роботі також розглянуто основні напрями діяльності міжнародних недержавних організацій, їхні різновиди за сферою діяльності, класифікацію за напрямками діяльності і вплив таких організацій на відновлення і стабілізацію роботи підприємств в умовах загострення міжнаціональних конфліктів і розв'язання війн. Міжнародні недержавні організації без винятків діють на міжнаціональному рівні, незалежно від урядів країн, проте враховуючи у своїй

діяльності законодавче поле країни розташування. Завдяки цій специфіці їхньої роботи такі організації мають можливість впливати на уряди декількох країн в умовах наявних міждержавних конфліктів. Міжнародні недержавні організації зазвичай виступають посередником між представництвами країн і світовими організаціями та суб'єктами підприємницької діяльності з метою підтримки бізнесу і нівелювання наслідків конфліктів.

Одними з найважливіших функцій міжнародних організацій сьогодні є регулювання світової економіки і запобігання виникненню проблем у відносинах між суб'єктами міжнародної діяльності. Головною перевагою діяльності організацій є вповноваження ініціювати підписання міжнародних договорів, які у свою чергу мають гарантувати державам з обох боків право на невтручання у їхню політику і збереження територіальної цілісності.

Насьогодні більшість таких організацій докладає усіх зусиль до розв'язання міждержавних конфліктів та запобігання появи їхніх катастрофічних наслідків, які здатні зашкодити світовій економічній і політичній стабільності, адже з кожним роком масштабність і кількість війн у світовому просторі зростає і стає більш значущою.

Розглядаючи тему впливу міжнаціональних конфліктів і збройних війн на підприємницьку діяльність економічних суб'єктів України, проаналізовано та систематизовано наслідки міждержавних конфліктів для розвитку і стабільності роботи підприємств на прикладі агресії РФ на території України в період з 2014 по 2022 роки. Завдяки проведенню оцінки результатів появи і нарощення довготривалих міждержавних конфліктів, масштабності впливу міжнаціональних війн на зовнішньоекономічну діяльність України, а також аналізу діяльності суб'єктів зовнішньоторговельних відносин України в несприятливих зовнішньоторговельних умовах на прикладі холдингу «Метінвест» і агрохолдингу «Миронівських хлібопродукт», виявлено масштабність наслідків і розмір збитків, яких зазнали підприємства під час вторгнення Росії на територію України у 2014 році. Головними перепонами, які постали перед підприємствами, є зменшення обсягів інвестування, уповільнення

або призупинення виробництва у Донецькому та Луганському регіонах, зменшення попиту на продукцію на ринку СНД, що є одним з ключових ринків, девальвація гривні, а також скорочення обсягів експорту і, відповідно, зниження рівня прибутку в 2014-2015 роках. Поряд з цим, розглянуто вжиті компаніями заходи з метою пришвидшеної організації і оптимізації роботи та адаптації до вимушеної появи несприятливих торговельних умов. Тож, попри серйозний удар по національній економіці і зовнішній торгівлі, спричинений російською агресією у 2014 році, показники економічного розвитку країни зазнали незначних змін із подальшою тенденцією зростання.

Дослідивши специфіку діяльності міждержавних неурядових організацій на прикладі асоціації «Український національний комітет Міжнародної торгової палати», визначено її основні завдання і особливості роботи, зокрема, під час Російсько-української війни у 2022 році. З найважливіших функцій УНК МТП в умовах загострення агресії варто виокремити видачу сертифікатів про форс-мажорні обставини суб'єктам підприємництва, сприяння переміщенню компаній із зони активних бойових дій на безпечну територію і консультування економічних суб'єктів з приводу подальшої стабілізації роботи і відшкодування збитків.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що контактуючи з багатьма міжнародними інституціями, палатами і організаціями, УНК МТП максимально сприяє відновленню економіки України шляхом залучення інвесторів і робочої сили до підприємств, які постраждали під час збройної російської агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєйченко О. В. Геополітичні інтереси Російської Федерації у зоні заморожених конфліктів на пострадянському просторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип. 117 (2). С. 8-15.
2. Бурим Ю. Міжнародна організація: міф чи реальність? – 2020. – Режим доступу: <https://legal-support.top/mizhnarodna-organizaciya/>
3. Світова гібридна війна: український фронт: монографія/за заг. ред. В.П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. 496 с.
4. Дарендорф Р. Елементи теорії соціального конфлікту. Соціологічні дослідження. 1994. Вип. 5.
5. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Додонов Р. Конфлікт на Сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії: монографія. Вінниця: Глобус Пресс, 2016.
7. Документ №102 ICC Ukraine від 21.03.2022 – Режим доступу: <https://iccua.org/ofic-icc-ukraine-zvernucya-do-kerivnictva-derzh/>
8. Документ № 2024/02.0-7.1 Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 – Режим доступу: <https://uccu.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
9. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» № 671/97-ВР від 02.12.1997 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-vr#Text>
10. Зельманович І. І. Заморожені конфлікти на пост-радянському просторі як вияв інституційної кризи політики ЄС. Прикарпатський вісник НТШ. Думка, 2016. Вип. 3. С. 127-135.
11. Іванов С.В. Вплив збройного конфлікту (війни, бойових дій) на вартість підприємства: монографія. Дніпропетровськ: Маковецький, 2015.
12. Клаузевіц К. Природа війни. Харків: Віват, 2018. 412 с.
13. Козер Л. Функції соціального конфлікту. М.: Ідея-Прес, 2000. 205 с.

14. Костенко Г. Ф. Типи, види воєнних конфліктів та їх класифікація. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 1999. Вип. 2. С. 48–57.
15. Кузнєцова Є.В. Міжнародні неурядові організації (правові питання): навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей. Мінськ, 2006. 115 с.
16. Магда Є.В. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Vydavnyctvo Kalamar. 2017.
17. Офіційне інформаційне агентство «Конкурент» – Режим доступу: <https://konkurent.ua/publication/97743/v-ukraini-zruynovani-11-aeroportiv-ta-21-zaliznichniy-vokzal-video/>
18. Офіційний новостний портал телеканалу «Правда Тут» – Режим доступу: <https://pravdatut.ua/news/92717>
19. Офіційний новостний портал «Фінанси 24» – Режим доступу: https://financy.24tv.ua/shho-bude-grivneyu-pid-chas-viyni-pislya-yiyi-zakinchennya-prognoz_n1911005
20. Перепелиця Г. М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. К.: Стилос, 2003. 256 с.
21. Платформа для пошуку встановлення ділових контактів – сторінка Міжнародної асоціації з виробництва молочних продуктів – Режим доступу: <https://www.linkedin.com/company/idfa>
22. Сайт ICC Ukraine – Режим доступу: <https://iccua.org>
23. Сайт ICC Ukraine – ICC Ukraine сприяє релокації бізнесу – Режим доступу: <https://iccua.org/icc-ukraine-сприяє-релокації-бізнесу/>
24. Сайт ICC Ukraine – Український комітет Міжнародної торгової палати створює Центр підтримки малого і середнього підприємництва – Режим доступу: <https://iccua.org/український-комітет-міжнародної-тор/>
25. Сайт Європейської Бізнес Асоціації – опитування серед підприємців – Режим доступу: <https://eba.com.ua/pidtrymuyut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuye-biznes-v-umovah-vijny/>

26. Сайт компанії «Миронівський хлібопродукт» – Про компанію – Режим доступу: <http://www.mhp.com.ua/ru/operations/poultry>
27. Сайт компанії «Миронівський хлібопродукт» – Щорічні звіти – Режим доступу: <https://mhp.com.ua/uk/mhp-se/annual-reports>
28. Сайт Міжнародного кооперативного альянсу – заклик до внеску пожертвувань – Режим доступу: <https://www.ica.coop/en/newsroom/news/appal-donations-ukraine>
29. Сайт Міжнародного кооперативного альянсу – промова щодо війни в Україні – Режим доступу: <https://www.ica.coop/en/newsroom/news/message-war-ukraine>
30. Сайт холдингу «Метінвест» – Режим доступу: <https://metinvestholding.com/ua/about>
31. Фінансова звітність компанії «МХП» за 2014 рік – Режим доступу: <https://api.next.mhp.com.ua/images/3d944/512bd/5270d920edb85ad.pdf>
32. Фінансова звітність холдингу «Метінвест» – Режим доступу: <https://metinvestholding.com/ua/investor/reportresults>
33. Центр економічної стратегії – Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. Київ, 2022. 23 с.
34. Яременко В.; Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. К.: Аконіт, 2008. 926 с.
35. Braillard Ph., Djalili M.-R. Les relations internationales. Paris, 1988. 301 p.
36. Galbraith, J. K. The new industrial state. In: The New Industrial State. Princeton University Press, 2015. 480 с.
37. Kaldor M. New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era. Cambridge: Polity, 2001. 216 p.
38. Simons G. News and Syria: Creating key media moments in the conflict. Cogent social sciences, 2016. 16 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Структура міждержавного конфлікту

№	Складова міждержавного конфлікту	Поняття	Характеристика
1.	Суб'єкт	Будь-який учасник конфлікту, який тим чи іншим чином впливає на стан та перетік самого конфлікту	Види за ступенем залучення до конфлікту [4]: 1. прямі учасники, між якими безпосередньо відбувається конкретна суперечка; 2. непрямі учасники, які не є самими конфліктуючими сторонами, але в той чи інший спосіб виступають на підтримку однієї із сторін; 3. «треті сторони», які зазвичай зберігають нейтралітет, можуть виступати посередниками і зацікавлені у вирішенні самого конфлікту
2.	Об'єкт	Матеріальна, духовна або соціальна цінність, до володіння або користування якої прагнуть обидві сторони	Об'єктом конфлікту можуть виступати ресурси однієї з держав, певні ідеї та принципи, претензії на певний статус, владу тощо. Характеристики [20, с. 26]: 1) неподільність, що у свою чергу зумовлює факт суперечки, оскільки кожна сторона претендує на одноосібне володіння об'єктом конфлікту; 2) висока значимість, через що між сторонами виникає принциповість щодо заволодіння цим об'єктом; 3) неможливість повної заміни об'єкта іншим – аналогічним, що фактично унеможливорює розв'язання конфлікту за допомогою компромісних методів
3.	Відносини між учасниками конфлікту	Взаємозв'язок між суб'єктами конфлікту за різними сферами діяльності	Ступінь їхньої напруженості розрізняє зіткнення учасників як конкуренцію, кризу або безпосередньо саму конфліктну ситуацію. Цей фактор у свою чергу впливає на диференціацію збройного чи не збройного конфлікту.

Джерело: систематизовано автором на основі [4; 20, с. 26]

Додаток Б
Таблиця Б.1

Класифікація міждержавних конфліктів

Класифікаційна ознака	Види конфліктів
1	2
1. Сфера виникнення суперечки	політичний конфлікт (володіння певною територією або підтримка контролю над нею)
	економічний конфлікт (володіння ресурсами, правами, забезпечення свого економічного порядку на території іншого міждержавного суб'єкту)
	ідеологічний конфлікт (боротьба за встановлення своїх цінностей та ідей на іншій території)
	міжетнічний конфлікт (виникає в результаті етнічної дискримінації, боротьба за самовизначення)
2. Засоби	збройні конфлікти
	незбройні конфлікти (економічні війни, у тому числі із застосуванням санкцій, інформаційні війни, у тому числі пропаганда, дипломатичні демарші тощо)
3. Час тривалості	короткотривалі (здійснюються від декількох днів до декількох місяців)
	середньотривалі (4 - 6 років)
	довготривалі (6-7 років і більше)
4. Ступінь відкритості	дійсні
	приховані
	фальшиві
5. Масштабність	глобальні або світові
	регіональні
	локальні (прикордонні райони конфліктуючих держав)
6. Кількість сторін	двосторонні
	багатосторонні
	коаліційні або блокові (по декілька об'єднаних зі спільною метою держав з кожної сторони)
7. Визначена мета і позиція у конфлікті	наступальна операція
	оборона території і цінностей
	залучення (як правило третіх сторін) з метою врегулювання суперечки

Джерело: систематизовано автором на основі [37, с. 6; 14, с. 49-50; 35, с. 109].

Перелік проведених вебінарів з питань повоєнної діяльності підприємств

Дата	Назва	Учасники	Розглянуті питання
1	2	3	4
27.04.2022	«Розрахунок збитків, завданих українському бізнесу російською агресією»	Представник ICC Ukraine, представник Української Арбітражної Асоціації, Олександром Вантребер («Alvarez and Marsal», Франція)	Які документи потрібно збирати для підтвердження знищення активів внаслідок збройних дій, які дослідження мають проводитися для розрахунку збитків, яку методологію оцінки збитків варто використовувати, як визначити оцінку вартості підприємства на сьогодні
12.05.2022	«Після війни: як вивести інвестиційну привабливість України на світовий рівень»	Представник ICC Ukraine, представник Української Арбітражної Асоціації, George Casey (Global Managing Partner Shearman & Sterling LLP, Нью Йорк)	Потенційний розвиток інвестиційної привабливості України після перемоги у війні, основні підходи до оцінки і підвищення інвестиційної привабливості, вплив верховенства права держави на притік інвестицій, як стимулювати притік інвестицій в Україну після війни, які проблеми треба вирішити в Україні для підвищення інвестиційної привабливості

Джерело: складено автором за допомогою новинного порталу УНК МТП [22]